

Оскільки проблемне навчання – це організований відповідним чином процес пізнання, то в такій організації, перш за все, повинно постійно знаходитися в полі зору викладача матеріальне і психологічне забезпечення кожного пізнавального завдання, яке є молекулярною, органічною частинкою навчальної діяльності.

Цілком очевидно, що процес розуміння студентами навчального матеріалу з іноземної мови відбувається тим успішніше, чим вища їх активність. Залучення учнів та студентів до активної навчальної пізнавальної активності відбувається через створення проблемних ситуацій у процесі навчання (Н.І.Махмутов, П.Л.Момот та ін.), які ми розглянули вище. Розглянемо ще одну, на нашу думку, не менш важливу умову успішної реалізації здатності у майбутнього вчителя іноземної мови до реалізації проблемного навчання є мотивація учіння.

Пізнавальна діяльність – це єдність чуттєвого сприймання, теоретичного мислення та практичної діяльності [6]. Учіння ж, як специфічний вид діяльності, має свою структуру, закономірності розвитку і функціонування. Можливість його здійснення зумовлена здатністю людини регулювати свої дії у відповідності з поставленою метою.

Мотив можна визначити як внутрішню спонуку до діяльності, що надає їй особистісного змісту. Саме аспект особистісної значущості впливає на час і якість виконання завдання, а також на розвиток здібностей під час цього процесу. *Мотивація* – це сукупність мотивів, які спонукають людину до досягнення мети, а також сукупність психічних процесів, які дають поведінці спрямованість та вольовий імпульс.

Наступний компонент учіння – навчальні дії (операції), що здійснюються у відповідності з усвідомленою метою. Вони виявляються на всіх етапах розв'язування проблеми чи виділення проблеми з проблемної ситуації і можуть бути зовнішніми (спостережуваними) та внутрішніми (не спостережуваними). До зовнішніх можна віднести всі види предметних дій (письмо, та ін.), перцептивні дії (слухання, розглядання, спостереження та ін.), символічні дії, пов'язані з використанням мови. До внутрішніх – мнемічні дії (запам'ятовування матеріалу, його узагальнення та систематизація), дії мислення (інтелектуальні). Рівень розвитку кожної із зовнішніх дій автор мав можливість шляхом спостереження виявляти в процесі вирішення проблеми під час заняття та фіксував у спеціальній відомості (див. додаток А).

І, нарешті, останнім компонентом учіння є *контроль, оцінка та аналіз результатів*. Це, власне, є перевірка правильності вирішення студентом проблеми. Самоконтроль, самооцінка та самоаналіз формуються в учнів в процесі навчання на основі аналогічних дій вчителя. Сприяють формуванню цих дій, як засвідчив експеримент, прийом залучення учнів до спостереження діяльності своїх однокласників, організація взаємоконтролю, взаємооцінки та взаємоаналізу результатів діяльності на основі встановлених критеріїв.

Вважаємо, що розвиток пізнавальної мотивації на заняттях з іноземної мови, необхідно пов'язувати із засвоєнням високої методологічної культури мислення, усвідомленням громадського та особистого сенсу діяльності, утвердженням самоцінності кожної людини, прищепленням потягу до самостійного набуття знань, що, на нашу думку, забезпечить створення сприятливих умов для саморозвитку дослідницьких здібностей майбутнім учителем іноземної мови під час навчання у ВУЗі та в ході самостійної професійної діяльності. При цьому зміст навчальних курсів, на нашу думку, повинен виходити за межі загальноприйнятих програм, визначатися більшим рівнем узагальненості, враховувати інтереси студентів, стиль і темп засвоєння ними знання.

В основі природного людського потягу до знань лежать переважно позитивні імпульси – потреба в розумінні, цікавість тощо. Створення позитивної навчальної мотивації – процес формування і закріплення в студентів позитивних спонук до навчальної діяльності.

Підсумком раніше сказаного є висновок, що для формування здатності у майбутніх учителів іноземної мови до реалізації проблемного навчання необхідно створити відповідні умови, а саме: гуманістична спрямованість особистості викладача та розвиток пізнавальних мотивів до вивчення іноземної мови та фахових дисциплін.

Література:

1. Амонашвілі Ш.О. Школа Життя. /Пер. з російської. – Хмельницький: Подільський культурно-просвітительський центр ім. М.К.Періха, 2002. – 172 с.
2. Бех І. http://hklib.npu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_71/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=KST&P21DBN=KST&S21STN=1&S21REF=1&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21STR=Виховни й процес з глибинним психозануренням// Початкова школа. – 2010. – N 2. – 5-7.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997.
4. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения: Под редакцией с биографическим очерком и примечаниями проф. А.А. Красновского / Ян Амос Коменский. – М.: Государственное учебно-педагогическое издательство Министерства Просвещения РСФСР, 1955. – 652 с.
5. Пирогов Н.И. Вопросы жизни // Избр. пед. соч. – М.: 1985. – с.108.
6. Тихомиров О.К. Психология мышления: Учебное пособие. – М., 1984. – 272с., с.147 Пирогов Н.И. Вопросы жизни // Избр. пед. соч. – М.: 1985. – с.108.

Науковий керівник:

кандидат пед. наук, доцент Піскун О. В.

Лариса Борисенко

(Київ, Україна)

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Мислити людина починає, коли в неї виникає потреба щось зрозуміти. Мислення зазвичай починається з проблеми чи запитання, з подиву чи нерозуміння, з протиріччя... (С.Л.Рубінштейн)

Однією з найбільш цінних якостей сучасного фахівця-економіста є його здатність до наукового пошуку та інновацій у конкретній сфері професійної діяльності. Тому пріоритетного значення набуває формування науково-дослідницької компетентності майбутніх економістів. Необхідно зазначити, що забезпечення високого рівня інтелектуально-особистісного розвитку студентів, формування дослідницьких умінь, активізації пошукової активності може бути досягнутим через модернізацію технологій, методів та засобів навчання, серед яких вагоме місце посідають методи проблемного навчання.

Аналіз наукових розробок і публікацій показав, що проблемному навчанню приділяли і приділяють значну увагу такі науковці як В. Бондар, В. Галузинський, М. Євтух, О. Євдокимов, О. Киричук, І. Лернер, А. Матюшкін, М. Махмутов, Н. Ничкало, В. Сластьонін, Д. Чернилевський. Відзначаючи ґрунтовність проведених наукових досліджень, варто зазначити, що деякі питання проблемного навчання потребують подальшого наукового опрацювання, а саме: психолого-педагогічні аспекти застосування методів проблемного навчання під час засвоєння студентами-економістами дисциплін психолого-педагогічного циклу. Немає сумніву, що сьогодні проблемне навчання є найбільш перспективним в практиці вищих навчальних закладів економічного профілю, що відповідає сучасним вимогам. Вхідження національної системи освіти до спільного європейського простору висуває вимоги вищим навчальним закладам: вдосконалення змісту та структури, форм і методів підготовки майбутніх фахівців; впровадження інноваційних технологій навчання, а також використання методів проблемного навчання.

Оскільки ефективність навчання на будь-якому етапі слід оцінювати за рівнем інтелектуального розвитку особистості, то реалізація на практиці ідеї взаємозв'язку навчання з науковим пошуком породила своєрідну дидактичну систему, яку назвали проблемним навчанням, а основні її елементи – навчальна, наукова проблема і проблемна задача.

Необхідно зазначити, що ідея проблемного навчання має глибоке історичне коріння, оскільки окремі елементи проблемного навчання мали місце ще в античні часи, зокрема евристична бесіда, яку започаткував грецький філософ Сократ. Відомо, що головним елементом методики грецького мудреця була його іронія. Він удавав що, не знаючи розв'язку проблеми, хоче послухати думку співрозмовника, а насправді ж своїми запитаннями підводив його до правильної відповіді.

Також вагомий внесок у розвиток ідеї проблемного навчання здійснив американський філософ-прагматик та педагог Джон Дьюї. На його думку, учнів насичують досвідом минулого й зовсім не готують до зустрічі з проблемами в майбутньому. Тому замість традиційної моделі освіти він запропонував нову, метою якої стало озброєння учнів методами вирішення проблем. Вчений припускав, що людина зі сформованими навичками прийняття рішень набагато краще буде підготовленою до життя у швидко змінюваному світі з його численними труднощами і екстремальними ситуаціями, що постійно виникають.

Як вказує М. Махмутов, *проблемне навчання* – це організований викладачем спосіб активної взаємодії студента з проблемно-представленим змістом навчання, у ході якого він залучається до об'єктивних протиріч наукового знання та способів їхнього розв'язання, навчається мислити, творчо засвоювати знання [3, с. 30-36]. Тобто, проблемне навчання ґрунтується не на передачі готової інформації, а на отриманні певних знань та вмінь шляхом вирішення теоретичних і практичних проблем.

Проблемне навчання передбачає створення проблемних ситуацій, усвідомлення, прийняття та розв'язання цих ситуацій в процесі спільної діяльності викладача та студентів (І. Лернер [2, с. 56]).

Отже, проблемне навчання сприяє реалізації таких навчальних цілей:

- сформувати у студентів необхідну систему знань, дослідницьких умінь та навичок;
- досягти високого рівня розвитку здібностей студентів до самоосвіти, самовдосконалення;
- сформувати особливий стиль розумової діяльності, дослідницьку активність та самостійність студентів.

Розглянемо сутність методу проблемного викладу навчального матеріалу. Вона полягає в тому, що необхідно умовою його реалізації є проблемна інтерпретація наукової, навчальної інформації [1, с.177]. При цьому важливо враховувати, що на кожному етапі організації роботи необхідно вирішувати такі дидактичні задачі:

- організація проблемної ситуації; під проблемною розуміється така ситуація, коли той, хто навчається, стикається з деякими новими умовами та інформацією, в яких він не може прийняти рішення на основі вже наявних в нього знань і досвіду, тому він має здійснити дії з пошуку нової інформації і набуттю нового досвіду;

- формулювання проблеми;
- індивідуальне або групове вирішення проблеми суб'єктами навчання;
- верифікації (перевірка, тлумачення і систематизація) отриманої інформації;
- використання засвоєних знань у теоретичній та практичній діяльності.

Тепер з'ясуємо, які існують вимоги до навчальних проблем:

- навчальна проблема за змістом має відповідати тій навчальній інформації, що вивчається;
- їх вирішення студентами має бути максимально самостійним;
- проблема має бути достатньо актуальною, цікавою;
- в основі проблеми завжди полягає певна суперечність;
- формулювання проблеми має бути максимально чітким і зрозумілим;
- проблема не повинна мати однозначного вирішення.

Структура методу проблемного вивчення матеріалу включає в себе такі етапи: створення проблемної ситуації; формулювання проблеми; висунення гіпотез; перевірка висунутих гіпотез; аналіз результатів перевірки гіпотез; висновок і узагальнення; повернення до проблемної ситуації.

Тепер розглянемо психологічну сутність методу проблемного навчання та його вплив на формування пошукової активності студентів, дослідницьких вмінь та науково-дослідницької компетентності на прикладі викладання дисциплін психолого-педагогічного циклу у Київському національному економічному університеті.

Базовий зміст психолого-педагогічної підготовки студентів-економістів охоплює засвоєння таких навчальних дисциплін: “Психологія та педагогіка”, “Психологія діяльності і навчальний менеджмент”, “Психологія ділового спілкування”, “Методика викладання економіки”. Організація навчального процесу з вивчення цих дисциплін відповідає загальному напрямку інновацій, що проводяться в КНЕУ. Головною з них є орієнтація на самостійну навчальну та наукову діяльність, мета якої – сформувати у майбутнього фахівця здатність до самостійного наукового пошуку та здатності “самостійно читатися”, що мають бути найсуттєвішим надбанням для всієї наступної життєдіяльності.

Засвоєння навчального матеріалу з дисциплін психолого-педагогічного циклу включає послідовне досягнення чотирьох рівнів: відтворення, розуміння, використання й створення. Особливого значення набуває творчий рівень засвоєння знань, що репрезентує уміння “використати” та “створити”. Цей рівень забезпечується на проблемних лекціях, практичних та індивідуально-консультативних заняттях і в ході самостійної та науково-дослідної роботи.

Ефективним інструментарієм формування науково-дослідницької компетентності студентів, які застосовуються під час лекційних, практичних та тренінгових занять в навчальному процесі з опанування дисциплін психолого-педагогічного циклу, є три групи методів: проблемний виклад, частково-пошукові та дослідницькі методи.

В свою чергу, вони акумулюють низку методів, які відносяться до розвиваючих особистість інтенсивних, інтерактивних технологій, які побудовані на цілеспрямованій спеціально організованій груповій і міжгруповій діяльності для вирішення проблемних ситуацій, «зворотньому зв'язку» між усіма її учасниками для досягнення взаєморозуміння і корекції навчального процесу, рефлексивному аналізу або дебрифінгу [4, с.224].

Вказані методи використовуються тому, що вони стимулюють самостійність, пошукову активність студентів; надають їм можливість інтелектуального розвитку, сприяють формуванню в них дослідницьких вмінь, комунікативних умінь, вміння працювати в команді, партнерської взаємодії, швидко перебудовувати діяльність у зв'язку зі зміною вимог [5, с. 117-120]. До цієї групи відносяться такі методи, як: робота в «малих групах», «кейс-метод», «мозковий штурм», «евристична бесіда».

Формування дослідницьких умінь майбутніх економістів забезпечується впровадженням у навчальний процес збірників міні-кейсів та тренінгів з усіх дисциплін психолого-педагогічного циклу [4, с. 227]. Збірники міні-кейсів містять завдання проблемного характеру, вправи та творчі завдання, вирішення яких сприяє активізації творчого потенціалу студентів, мобілізації їхніх організаційних, комунікативних, дослідницьких та проектувальних вмінь; створенню інноваційних форм навчання із залученням до участі в роботі всієї академічної групи та можливості оцінити вклад кожного учасника в загальному результаті діяльності.

Дослідженням встановлено, що застосування методів проблемного навчання має такі переваги: вчить мислити логічно, науково, творчо; робить навчальний матеріал більш доказовим та переконливим; сприяє формуванню стійких знань; впливає на емоційну сферу студентів, формує впевненість, радість, задоволення від розумової діяльності; формує навички пошукової, дослідницької роботи; активно формує та розвиває позитивне ставлення та інтерес до навчання.

Висновки. Отже, психолого-педагогічна підготовка студентів КНЕУ здійснюється з активним впровадженням та застосуванням методів проблемного навчання, які є важливим інструментом формування професійної компетентності майбутніх фахівців-економістів. Перевагою застосування проблемного навчання в КНЕУ є те, що воно змінює мотивацію пізнавальної діяльності (провідними стають пізнавально-інтелектуальні мотиви), сприяє формуванню творчої особистості майбутніх фахівців та й загалом формує здатність приймати обґрунтовані рішення в нестандартних ситуаціях.

Література:

1. Гулай О.І. Перспективи впровадження проблемного навчання у вищих навчальних закладах // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2009. – № 3. – С. 170-178.
2. Лернер И. Я. Дидактические основы методов обучения/ Исаак Яковлевич Лернер. – М.: Педагогика, 1981. – 186 с.
3. Махмутов М. И. Принцип проблемности в обучении / М.И.Махмутов // Вопросы психологии. – 1984. – № 5. – С. 30-36.
4. Психолого-педагогічні аспекти реалізації сучасних методів навчання у вищій школі: Навч.посіб. / За ред.М.Артюшиної – К.: КНЕУ, 2007. – 528 с.
5. Снісар О.А. Значення психолого-педагогічних якостей викладача вищої школи для організації ефективного навчання на засадах проблемності // Вісник Черкаського університету. – 2009. – № 165. – С. 117-120.

Оксана Вашак
(Полтава, Україна)

ДО ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ У ПРИРОДІ

Одним із пріоритетних напрямків національної освітньо-виховної системи є всебічний і гармонійний розвиток особистості. Його реалізація неможлива без піклування про здоров'я і здоровий спосіб життя дітей. Адже міцне здоров'я і добре розвинута здатність адаптації організму до дії екологічних чинників навколишнього середовища є однією з найбільш важливих умов виховання екологічно безпечної поведінки дітей дошкільного віку. Тому, на сучасному етапі розвитку вітчизняної освіти, уведення валеологічних та екологічних знань у навчально-виховний процес дошкільних навчальних закладів які є основою для подальшої підготовки дитини до безпечної життєдіяльності.

Освіта та виховання у сфері безпеки життєдіяльності спрямовані на одержання фундаментальних знань, умінь і навичок формування поглядів, цінностей і поведінки з метою запобігання усіляких ризиків, спрямованих проти життя і здоров'я людини. Відтак, екологічна безпека стає більш фундаментальним критерієм ефективності суспільного розвитку, усуваючи на другий план економічні показники.

У процесі роботи над проблемою у нас виникло певне протиріччя між необхідністю виховання екологічно безпечної поведінки дошкільників у ситуації критичного погіршення екологічного стану навколишнього середовища та відсутністю у педагогічній науці чіткого визначення поняття «екологічно безпечна поведінка», а також розуміння сутності поведінки, яка визначається поняттям «екологічно безпечна». Тому постає нагальна необхідність проаналізувати феномен з позицій сучасних наук про людину, розглядаючи теоретичні підходи до виховання екологічно безпечної поведінки у психології, екології, валеології, а також виявити педагогічні основи виховання у дошкільників екологічно безпечної поведінки в природному довіллі.

Визначимося з структурою екологічно безпечної поведінки особистості у природі. Виходячи з того, що емоційне передбачення виступає механізмом регуляції поведінки дитини, а потужним фактором мотивації та регуляції поведінки особистості є цінності, одним із компонентів екологічно безпечної поведінки нами визначено емоційно-ціннісний.

Емоційний компонент, вказує Сварковська Л.А., впливає, насамперед на підготовку позитивного ставлення до об'єкту діяльності і до осіб, що беруть у ній участь [3, с.67]. Ціннісне ставлення передбачає не просто формування розуміння певних етичних і моральних норм поведінки у довіллі та їх дотримання в діяльності, а й здатності аналізувати взаємодію людини і природи. Ціннісне ставлення спрямоване на формування в особистості певного ідеалу поведінки в довіллі, потреб, що обумовлені формами природного середовища, поглядів і переконань, інтересів, мотивів взаємодії з природою на основі усвідомлення цінностей природи, а також світогляду (розуміння цінності природи, розуміння єдності «людина-природа»), що в свою чергу, є результатом формування ціннісного ставлення до природи. Емоційно-ціннісне ставлення передбачає формування певних ціннісних орієнтацій,